

Mullast sõltub nii mõndagi

Alar Astover

Tervislik söök ja jook, puuvillast ja linast riided, looduslikud kosmeetikavahendid ja ravimid, elav tuli kaminas ja kaseviht saunas, õitsvad lilled ja roheline muru, puhas õhk ja vesi – kõigi nende hüvede taga peitub mulla märkamatu roll. Maailmas saame üle 95% toidust tänu mullal kasvavale taimele. Mullas on süsinikuvaru suurem kui maapealses biomassis ja atmosfääris kokku – nii on muld tänu „kuumenevale“ kliimapoliitikale varasemaga võrreldes rohkem tähelepanu keskmes. Samas on see justkui osav peitusemärg, et muld on nähtav ja tunnustatud mitte selle pärast, et tal endal on väärtus iseenesest, vaid teda tähtsustakse ikka läbi millegi teise – on see siis näiteks kliimapoliitika kokkulepped või veeseadus ja nitraadidirektiiv.

Põllumehe jaoks on muld enamasti asendamatu ressurss, mille hea tundmine on tulusa ja keskkonnasõbraliku tootmise aluseks. Silmale on muld nähtamatu – enamasti kaetud taimedega ja kui põld on üles haritud siis näeme ka ainult tema pealispinda. Mulla tubliduse ja kasutussobivuse iseloomustamiseks pole olemas ühte ja ainuõiget näitajat. See teeb tema tundmise ja kasutuse teadliku planeerimise keerukaks. Olemas on mõned mulla tootlikkust või kasutussobivust iseloomustavad kompleksed näitajad nagu näiteks boniteet, mida väljendatakse 100-punktlisel skaalal. Teadmiseks, et Eesti keskmine põllumaa boniteet on umbes 40 hindepunkti. Samas ei väljenda ka see, et kui hästi see muld konkreetsele kultuurtaime liigile sobib ega kanna otseselt vastust mulla väetistarbe kohta. Seega peaaegu alati on vaja hinnata mitmeid erinevaid mulla näitajad samaaegselt. Kitsaskoht on selles, et enamikele maakasutajatele on mulla näitajate kirjaviis arusaamatu võõrkeel. Mullateadus on läbi aastakümnete loonud omapärase keele ning unustanud, et enamik inimesi ei mõista seda. Võtame kasvõi väga heal tasemel oleva Eesti suuremõõtkavalise mullastikukaardi – Maa-ameti kaardiservist veebis saab iga Eestimaa põllu või metsatuka kohta vaadata sellel olevat mullainfot. Häda selles, et näed seal näiteks lühendeid stiilis „LP sl“. Kas see kõnetab sind? Ristsõna lahendades vastaks paljud tõenäoliselt „lugupeetud supilusikas“. Mullakeeles tähendab see aga hoopis „saviliiv lõimisega näivleetunud muld“. Oh häda, sest ka see pole palju informatiivsem. Saad ju otsida teabematerjale, kus on „mullakeelt“ lahti seletatud ja selle endale sisukaks infoks muuta. Tänapäeva kiires infovoos seda süvenemisaega ei leita ja hädavajalik on spetsiifilise mullainfo tõlkimine tarbijale

„söödavamaks“. Viimastel aastatel oleme koostöös Põllumajandusuuringute Keskuse mullaseire bürooga rakendusuuringute projektide raames arendanud meetodikat mullakeele tõlkimiseks ning eeldatavasti meie vabariigi 100. sünnipäeval saab avalikus kaardiserveris klõpsides teavet näiteks mulla kasutussobivusest ühe või teise põllukultuuri kasvatamiseks.

Muld pole taimetele mitte ainult koht kuhu oma juuri ankurdata, vaid see on ka oluline toiteelementide allikas. Kui me väetistega toitaineid juurde ei viis, siis piirab saagitaset mulla toiteelementide varu. Erandiks on siin lämmastik, mida suudavad liblikõieliste juurtel toimetavad mügarbakterid õhust siduda. Nii saagikuse suurendamiseks kui ka mulla kvaliteedi säilitamiseks on vaja mulda ja külvikorda arvestavat tasakaalustatud väetamist. Muld on olemuselt justkui pank, sa võid osade toiteelementide (näiteks P ja K) tagastamisega lühiajaliselt võlgu jääda ilma, et ta sind koheselt saagi pärssimisega karistaks. Muld on paljude tegevuste või tegemata jätmiste suhtes leplik ja vastupidav. Jääb mulje, et ta justkui eirab kõnekäändu „narri põldu üks kord, narrib põld sind üheksa korda vastu“. Eks ta narrib sind ikka, ent sa ei saa sellest veel nii kiiresti aru, sest muutuse mullas on aeglased. Võib-olla on õigem öelda, et kui narrid mulda, siis alles üheksa aasta pärast jõuab sulle kohale, et polnud ta suhtes hoolas kui näiteks jätsid lupjamise õigeaegselt tegemata.

Mulla jätkusuutlikku kasutamisse peab suhtuma kui maratoni, sest tema toimekus peab säilima ka tulevastele põlvedele. Igal mullal on erinev võimekus ning tema kasutamiseks tuleb osata valida sobiv kiirus (st tootmise intensiivsuse tase), millega seda maratoni läbida. Nii nagu autoliikluses tuleb osata kiirust valida vastavalt reeglitele, teeoludele ja sõiduoskustele, siis sama põhimõte on ülekantav ka taimekasvatuse optimaalse intensiivsuse kohta. Suurte väetisnormide ja muu tasemel agrotehnoloogia abil võib soodsa ilmastikuga aastal väga suuri saake saada ka isegi kesise võimekusega mullal. Ebasoodsal aastal ei pruugi aga taim väetistega antud toiteelemente piisavalt omastada ja näiteks liivasel mullal on siis leostumine ja sellega kaasnev keskkonnakahju arvestatav, rahalisest kahjust rääkimata. Eesmärk peaks olema saavutada pikaajaliselt stabiilne mulla võimetele (sh võime kaitsta põhjavett) vastav saagitase. Eesti keskmisena on meil põllukultuuride saakide osas on kindlasti veel tublisti parendamisruumi. Seda näitavad nii erinevate põldkatsete tulemused kui ka viljelusvõistlustel saadavad rekordsaagid. Samas ei tohi üheülbaliselt mulda ja muid tegureid arvestamata tegutseda kõikjal eesmärgiga saada teravilja saagikuseks 10 või enam tonni hektarilt. Sellised tippspordile omased eesmärgid sobivad ainult kõige võimekamatele muldadele ning isegi neil jääb sel kiirusel

teelt välja sõitmise risk küllalt suureks. Eestis korraldatav põllukultuuride viljelusvõistlus on sprint, kus kõik vahendid pannakse mängu üheaastase võidu nimel. Arvan, et keegi pole viljelusvõistlusel osalenud ühe ja sama põlluga mitmel aastal järjest. Palju kõnekam oleks kui tulemusi hinnatakse mitmeaastase külvikorra keskmisena ning tootlikkuse ja kasumlikkuse kõrval hinnatakse ka mõju mullale ja keskkonnale.